

Бердянський державний педагогічний університет

-
4. Кузя В. Г. Основи національного виховання / В. Г. Кузя, Ю. Д. Руденко – К. : ІВЦ «Київ», 1993. – 145 с.
  5. Руденко Ю. Концепція «Патріотичне виховання учнів» / Ю. Руденко // Освіта. – 2001. – С. 10-15.

Кухтік Альона,

1М курс факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв,
Науковий керівник: **Л. Г. Ярончук**,
кандидат педагогічних наук, доцент (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Провідним видом діяльності для молодшого школяра є навчання, тому необхідно шукати можливості підвищення їхньої активності в цьому процесі, що сприятиме не тільки поліпшенню якості загальноосвітньої підготовки учнів, а й формуванню активної особистості. Саме завдяки застосуванню дидактичних ігор на уроках в початковій школі можна досягти підвищення самостійності та активності школярів.

Вивчення і застосування дидактичних ігор у навчанні молодших школярів переконливо доведено в роботах Ш. Амонапвілі, Н. Бібік, М. Ващулена, Б. Друзя, Ю. Калинецької, С. Короткова, Н. Кудикіної, М. Микитинської, Р. Осадчук, Н. Підгорної, О. Савченко, Г. Цукерман, Н. Чканікова, Т. Шмакової та інших учених.

У зарубіжній педагогіці цій проблемі присвячено праці К. Гроса, М. Лапаруса, М. Монтессорі, Ф. Фребеля, С. Холла. Загальнотеоретичні аспекти проблеми дидактичної гри були предметом досліджень Є. Анікесової, А. Деркача, С. Запаренка, А. Капської, Л. Кондрашової, Н. Кудикіної, І. Куліш, Н. Литвина, А. Лохвацької, П. Підкасистого, І. Ретюнських, О. Савченко, В. Семенова, Л. Терлецької, Ж. Хайдарова, П. Щербаня, Г. Яворської та інших учених.

Найважливішим засобом активізації навчальної діяльності молодших школярів є раціональне поєднання дидактичної гри і навчання. У структурі уроку місце гри визначається її пізнавальною метою і можливостями навчального матеріалу. Кожна дидактична гра спрямована на розвиток мислення і мови дітей. Однак різні види ігор мають для цього різні можливості. Як відомо, розрізняють предметні, настільно-друковані й словесні ігри. Саме матеріал гри (предмет, малюнок, слово) зумовлює основний зміст розумових і практичних дій дитини [2].

Гра – це природна для дитини і гуманна форма навчання. Навчаючи за допомогою гри, ми вчимо дітей не так, як нам, дорослим, зручно дати навчальний матеріал, а як дітям зручно і природно його взяти.

У початковій школі під час уроку доцільно застосовувати ігри, побудовані на принципах автодидактизму і самоорганізації (ігри з парними й розрізними малюнками, з кубиками лото, геометричне доміно і мозаїка, ігри в загадування й відгадування, словесні дидактичні ігри). Цінність таких ігор у тому, що тут у захоплюючій формі, без втручання вчителя

відбувається навчання дітей: вони розрізняють ознаки предметів, описують їх, диференціюють видові й родові ознаки, класифікують за видовими й родовими ознаками, порівнюють, виділяють частину від цілого, складають ціле з частин, вилучають «зайві» предмети тощо. Цікавий матеріал для таких ігор вчитель знайде в посібниках М. І. Микитинської, Н. Д. Мацько, В. А. Дрязгунової [1].

В організації дидактичних ігор на уроці доцільно використовувати такі, застосування яких не вимагає від учителя багато часу на приготування відповідного обладнання, а від учнів запам'ятовування громіздких правил. Перевагу слід надавати тим іграм, які передбачають участь у них більшості дітей класу, швидку відповідь, зосередження довільної уваги. Прикладами подібних ігор на уроках математики є такі: «Хто швидше?», «Магазин», «Мовчанка», «Кругові приклади», «Відгадай задумане число», «Що потім?», «Геометрична мозаїка», «Де мое місце?», «Домалюй фігуру», «Закінчи приклад» тощо.

Величезні розвивальні можливості має застосування ігор під час екскурсій на природу. Розкрити перед дітьми різноманітність, мінливу красу навколошнього, привернути увагу до малопомітних, але істотних ознак рослинного й тваринного світу, значно легше, якщо спонукати учнів до активного-емоційного сприйняття. Саме цьому сприяють безсюжетні й сюжетні ігри з природничим матеріалом, їх мета полягає в тому, щоб навчити дітей знаходити потрібний предмет за допомогою одного аналізатора (дотик, смак, запах), оперуючи істотними ознаками; описувати предмети й знаходити їх за описом; знаходити ціле за частиною і частину за цілим; групувати предмети за місцем; групувати предмети за способом їх використання людиною; встановлювати послідовність стадій розвитку рослин.

Дуже добре сприймаються дітьми ігри на таку природничу тематику, як «Загадай, ми відгадаємо», «Це спочатку, а що потім?», «Магазин «Насіння», «Магазин «Овочі й фрукти», «Хто де живе?», «Знайди дерево за насінням» тощо [2].

Головними умовами ефективності застосування ігор є: органічне включення їх в навчальний процес, цікавість, обов'язковість ігрових елементів: захоплива назва; правила, які не можна порушувати; лічилки; ігрові зачини; емоційне ставлення самого вчителя до ігрових дій; цікаві, несподівані для дітей слова й рухи топцо. Якщо якася гра проводиться дуже часто і прийоми її проведення не урізноманітнюються, то виникає небезпека нудьги і байдужості дітей, бо втрачається новизна, інтерес. У такому випадку, залишаючи незмінними ігрові дії, слід вносити в зміст гри щось нове, ускладнювати правила, замінювати предмети; включати елементи змагання, починати гру з несподіваної лічилки або ігрового зачину.

Пояснення вчителя під час проведення гри повинне бути коротким, зрозумілим, пробуджувати в дітей інтерес. Чим молодші учні, тим доцільнішим є не тільки пояснення вчителя, щодо проведення гри, а й показ. Зрозуміло, що залежно від змісту гри участь педагога буде більш чи менш активною. Наприклад, гру «Відгадай», мета якої розвиток у дітей зв'язного мовлення, уміння точно й коротко розповісти про предмет,

Бердянський державний педагогічний університет

доцільно розпочати з розповіді-зразка, щоб дітям було зрозуміло, і розповідати про характерні ознаки предмета. Чимало вчителів вважають доцільним проводити дидактичні ігри наприкінці уроку, мотивуючи це тим, що саме тоді діти найбільш стомлені. Однак, як показують спеціальні дослідження і передовий педагогічний досвід, нерідко ігрова ситуація є найкращим початком уроку, в ігровій формі можна досить ефективно провести ознайомлення з новим способом дії або поживити процес тренувальних вправ.

Отже, застосування гри та ігрових моментів створює в дітей бадьорий робочий настрій, сприяє подоланню труднощів, які виникають у них під час уроку. Велике значення мають дидактичні ігри з пізнавальної точки зору. У процесі розв'язання різноманітних завдань в учнів розвиваються такі процеси мислення, як порівняння, аналіз, синтез. Під час дидактичних ігор діти систематизують й закріплюють свої знання про різні ознаки предметів, встановлюють зв'язки між ними, просторові, часові та інші співвідношення. Учні засвоюють загальні поняття, збагачують словниковий запас. Дидактичні ігри допомагають розвинути увагу, зосередженість, волю дітей, чесність, правдивість. Для гри на уроці слід відводити небагато часу, не більше 4–5 хвилин, щоб, вона не втомлювала дитину. Використовуються ігри і як засіб психологічної підготовки учнів до уроку, і як засіб відпочинку після напруженої праці. Тобто, гра сприяє доцільноті організації навчальної діяльності учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Микитинська М. І. Математичні ігри в 1–3 класах / М. І. Микитинська, Н. Д. Мацько. – К. : Радянська школа, 1980. – 128 с.
2. Осадчук Р. І. Дидактичні ігри в навчальному процесі школи / Р. І. Осадчук // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – 45 с.